

Клещова О. Є. „Свадьба” чи весілля, брак чи шлюб? *Слобожанська бесіда* – 6 зб. ст. : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (8-9 листоп. 2012 р., м. Луганськ) / за ред. проф. К. Д. Глуховцевої. Вип. VI. Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2012. С. 87–91.

О. Є. Клещова

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

„СВАДЬБА” ЧИ ВЕСІЛЛЯ, БРАК ЧИ ШЛЮБ?

У Східній Україні, особливо в Старобільському, Троїцькому та інших районах Луганщини, де, на жаль, „процвітає” суржикове мовлення, доволі часто можна почути слово „свадьба”, „свайба”, а не весілля. Та й не дивно, бо це загалом російськомовний регіон, хоча Старобільщина відрізняється мовленням, скажімо від Ровеньківщини, де більшість місцевого населення спілкується російською мовою; у Старобільщині панує українсько-російський суржик. І що цікаво: чим ближче до кордону з Росією, тим можна частіше почути (хоч і не чисту, але все ж) українську мову.

„Російсько-український словник” за редакцією проф. В. В. Жайворонка подає такий переклад: „*Свадьба* – *весілля*; *играть (справлять) свадьбу* – *справляти весілля*; *до свадьбы заживет* – *загоїться, поки весілля скоїться*; *до весілля загоїться (заживе)*; *свадебка* – *лask. весіллячко*; *свадебный – весільний*; *свадебные песни* – *весільні пісні*” [3, с. 1071].

У „Великому тлумачному словнику сучасної української мови” (голов. ред. В. Бусол) читаємо: „*Весілля* – 1. Обряд одруження, а також святкування з цієї нагоди за звичаєм. // Бенкет з нагоди одруження. *Справляти весілля*. 2. *Збірн., розм.* Люди присутні на святкуванні з нагоди одруження” [1, с. 124]; а також знаходимо пестливе до *весілля* слово *весіллячко*; іменник *весільчанин*, тобто той, хто бере участь у весіллі, та прикметник *весільний*, що стосується першого значення у тлумаченні слова *весілля*. Далі знаходимо пояснення словосполучень *весільний батько* – чоловік, який виконує на весіллі роль батька нареченого або нареченої; та *весільна мати* – жінка, яка

виконує на весіллі роль матері нареченого чи нареченої; у *знач. імен. весільна* – обрядова пісня, що виконується на весіллі.

У „Фразеологічному словнику української мови” (уклад. В. Білоноженко та ін.) за заголовним словом – повнозначним компонентом фразеологізму, при якому подається реєстрова одиниця, читаємо: „**Весілля** : *золоте весілля*. П’ятдесятилітній ювілей подружнього життя. *Великим сімейним торжеством стали останнім часом срібні та золоті весілля* (Нар. тв. та етн.). **Срібне весілля**. Двадцятип’ятилітній ювілей подружнього життя. *Нещодавно вони відсвяткували срібне весілля* (Собко).

Як на весіллі, з сл. одягнутися, вирядитися, одягнений, виряджений. По-святковому, розкішно. *Меланія вийшла з дівчатами виряджена як на весілля* (Гончар). Синонім: **як на великдень** [4, с. 75].

Перша в Україні лексикографічна праця, у якій дається зіставна характеристика семантики тих слів української та російської мов, що повністю або частково збігаються за формою, але різняться змістом – „Словник російсько-українських міжмовних омонімів („фальшиві друзі перекладача”) Кочергана М. подає наступне:

Веселье (рос.) – **весілля** (укр.).

Веселье, -я, *ср.* 1. Беззаботно-радостное настроение. *И улыбаются она, веселья детского полна* (М. Лермонтов).

2. Веселое времяпрепровождение, развлечение, забава. *Корсаков не мог участвовать в общем веселии* (А. Пушкин).

Весілля, -я, *сер.* 1. Брачный обряд; **свадьба**. *Отож послав Михайло сватів; дівчата вже в дружки прибираються та міркують, яке-то весілля в Наталі буде* (Марко Вовчок).

2. *Собир., разг.* Люди, присутствующие на праздновании по случаю свадьбы. *Через село весілля йшло* (Т. Шевченко) [2, с. 43].

До такого типу словників варто звертатися усім, хто вивчає українську мову, а також тим, хто користується у повсякденному житті українською та російською мовами і дбає про культуру свого мовлення.

Можна провести ще одну цікаву паралель: *брак і шлюб*.

Брак (рос.) – **брак** (укр.).

Брак¹, -а, м. Супружескіє відносини, законно оформлені; укр. **шлюб**. *Першим браком он був женат на багатій жінці (М. Горький). Вступити в брак. Расторгнути брак. Состоятъ в браке.*

Брак², -а, м. Недоброякісні, з изъяном предмети виробництва. // Изъян, повреждение.

Брак¹, -у, м. Нехватка, недостаток чого-либ, відсутність когось, чого-либ. *Досі не писала... через брак часу* (Леся Українка).

Брак², -у, м. = **брак²**. *Не маючи ніякого досвіду, Оксана спочатку робила багато браку* (Д. Ткач) [2, с. 30].

Отже, слово **брак** українською мовою має два значення: 1. нестача чогось, відсутність когось, чого-небудь; 2. продукція або товар низької якості.

Слово **бракер** (спец.) означає те саме, що **бракувальник**; **бракераж** – огляд товарів спеціалістами (*бракерами*), які визначають їхню якість, сортність і вилучають брак.

Пасивний дієприкметник минулого часу **бракований** до дієслова **бракувати** (недок. перех.; тобто визнавати незадовільним, низькоякісним // відкидати, відхилити; нехтувати) у значенні *прикметника* означає недоброякісний, з браком; дефектний.

Дієслово **бракувати** (недок., безос.) означає чогось не вистачати, не мати, не бути, наприклад: *Тільки цього мені бракувало!* – уживається, коли трапилось або може статися щонебудь небажане, неприємне.

Іменник **бракороб** (зневажл.) означає людину, яка допустила, зробила брак, браковану продукцію; іменник **бракоробство** (розм.) означає недоброякісну роботу, яка призводить до браку.

Слово **шлюб** українською мовою звучить, на нашу думку, нейтрально, а **брак** російською – має дещо пейоративне забарвлення. „**Шлюб**, -у, ч. Родинний союз, співжиття чоловіка й жінки за взаємною згодою. *Цивільний шлюб. Церковний шлюб. Морганатичний шлюб* (книж.) – офіційно не визнаний шлюб особи царського роду з особою нижчого походження, який не давав їхнім дітям прав престолонаступництва. *Брати шлюб* – одружуватися.

Шлюбний, -а, -е. Стосується до шлюбу. // Признач. для здійснення обряду одруження. // Який перебуває в шлюбі. **Шлюбний договір, (контракт)** – угода осіб, що одружуються, або подружньої пари, що визначає їхні майнові права та обов'язки у шлюбі і / або у разі його розірвання.

Шлюбність, -ності, ж. Перебування у шлюбних стосунках” [1, с. 1625 –1626].

Діалектне слово **шлюбувати** (недок., перех.) означає давати обітницю, присягати; **шлюбування** – дія за значенням *шлюбувати*; **шлюботорозлучний** – який порушує, розриває шлюбні стосунки (про судовий процес, стосунки).

Отже, по-перше, українською мовою слід говорити *весілля*, а не *свадьба*; по-друге, іменник *брак* в українській мові має два значення, які треба вміти розрізнити (*брак коштів, друга зміна видала брак*).

Таким чином, пам'ятаймо настановчі слова, напутню пораду М. Рильського: „Не бійтесь заглядати у словник: це пишний яр, а не сумне провалля”; дбаймо про культуру рідної мови; кому як не нам випала честь шанувати рідне слово, примножувати його нескінченні багатства, по-справжньому розкриваючи красу мовленого слова.

Література

1. **Великий** тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь : ВТФ „Перун”, 2005. – 1728 с. 2. **Кочерган М. П.** Словарь русско-украинских межъязыковых омонимов („ложные друзья переводчика”). Словник російсько-українських міжмовних омонімів („фальшиві друзі перекладача”) / М. П. Кочерган. – К. : Академія, 1997. – 400 с. 3. **Російсько-український** словник / за ред. д. філол. н., проф. В. В. Жайворонка. – К. : Абрис, 2003. – 1424 с. 4. **Фразеологічний** словник української мови. Кн. 1 [уклад. В. Білоноженко та ін.]. – К. : Наук. Думка, 1999. – 528 с.